

SKATTENYTT

OFFICIELLT ORGAN FÖR TAXERINGSNÄMNSORDFÖRANDENAS RIKSFÖRBUND

NR 6 1987

Beskattning av aktieägares förvärv av aktier i annat bolag

Av jur kand Claes Norberg

1. Inledning¹

Under 1980-talet har aktieägare i ett flertal fall givits möjlighet att förvärva aktier i andra bolag än det som de redan varit ägare till. Vanligen har aktiebolaget erbjudit sina delägare att köpa redan existerande aktier i dotter- eller intressebolag eller också har aktiebolaget givit ägarna företrädesrätt till teckning av aktier i dotterbolaget vid nyemission. Sådana erbjudanden har bl a förekommit vid företagsöverlåtelser och i samband med att dotterbolaget marknadsintroducerats. Erbjudandena kan även vara en del av ett större paket, där aktieägaren samtidigt erbjuds att teckna ex obligationer i moderbolaget eller annat bolag.

Den ekonomiska forskningen har i allt högre grad kommit att intressera sig för frågor rörande omstruktureringar av företag. En utgångspunkt för sådana studier är att erbjudanden till aktieägare kan vara en del av en större strukturomvandling i näringslivet, som är inriktad på decentralisering och uppdelning av företagsgrupper. Sådana företeelser har givits olika namn, som t ex fission eller avknoppning. Några definitioner av begreppen har dock inte utkristalli-

serats, bl a beroende på att man idag vet mycket litet om de ekonomiska orsakerna till sådana förändringar.²

Jag skall här behandla vissa skattefrågor vid förvärv av aktier i andra bolag än det som det ursprungliga aktieinnehavet hänför sig till. Förvärven kan ske utan att något vederlag erläggs för aktierna eller mot vederlag. I det sistnämnda fallet kan överföringen ske mot ett vederlag som understiger värdet på den överförda aktien. Vid sådana erbjudanden till aktieägaren kan frågor uppstå både om aktieägarens och företags beskattning. Ämnet har tidigare diskuterats av framför allt Sandström i *Beskattningen vid aktieutdelning*, 1962. Frågor rörande bl a värderingen av utdelade tillgångar och vilka transaktioner som skall utdelningsbeskattas har dock även under senare år aktualiserats i skattepraxis och litteratur,³ varför det kan vara av intresse att diskutera det nuvarande rättsläget. Detta kommer huvudsakligen att ske utifrån ett aktieägarperspektiv.

Artikeln har följande disposition. Jag skall först säga något om utdelning ur civilrättslig och skatterättslig synvinkel. Därefter behandlar jag de fall när utdelningsbeskattning kan aktualiseras vid förvärv av aktier i annat bolag. Sedan kommer jag att diskutera frågan om rätt beskattningsår för uppbyren utdelning samt vissa värderingsfrågor vid utdelningsbeskattningen.⁴

2. Utdelning

2.1 Civilrättsliga utdelningsfrågor

ABL innehåller ett system av skyddsregler som syftar till att en viss nettobehållning, det egna kapitalet, skall hållas kvar i bolaget, bl a för att skydda borgenärernas ställning. Bolagets behållning kan minska genom att medel utan vederlag betalas ut till aktieägarna. I 12:1 ABL anges att utbetalning till aktieägarna endast får ske enligt reglerna i ABL om vinstutdelning, nedsättning av aktiekapital eller reservfond och utskiftning vid bolagets likvidation. Enligt huvudregeln om vinstutdelning i 12:2 ABL får endast så mycket delas ut som motsvaras av det fria egna kapitalet enligt senaste fastställda balansräkning. Vanligen sker utdelning genom kontant betalning, men medel kan även överföras genom utdelning av andra tillgångar. Reglerna i ABL om tillåten vinstutdelning anses omfatta alla former av överföringar till ägarna,⁵ såvitt de anses som utdelning och inte som andra typer av utbetalningar.

Aktieägaren kan även ingå avtal med bolaget om att förvärva tillgångar, ex aktier i dotterbolag, från detta till visst pris. Ett sådant avtal anses innebära att aktieägaren får en med utdelning jämförbar förmån, om värdet av ena ledet i transaktionen avviker från det marknadsmässiga värdet av det andra ledet.⁶ I rättspraxis har sådan sk förtäckt utdelning ansetts tillåten, om den håller sig inom de utdelningsbara vinstmedlen. I annat fall anses den som olovlig vinstutdelning.⁷

Vid utdelning och utförsäljning av aktier i dotterbolag är det därför av stor betydelse hur värdering av de överförda aktierna sker, för att kunna fastställa om tillåten vinstutdelning föreligger, se avsnitt 5.

2.2 Skatterättslig utdelning

Beskattningen av utdelning regleras huvudsakligen i 38 § KL. Utdelning uppbyggen av aktieägaren skall beskattas i inkomst av kapital, såvida inte inkomsten kan hänföras till annat inkomstslag.⁸ Utdelning anses föreligga oberoende av om den är aktiebolagsrättsligt tillåten eller ej. Vid bestämmandet av vad som är att anse som skattemässig utdelning är det dock inte tillräckligt att hänvisa till de civilrättsliga reglerna då skattelagstiftningen på olika sätt utvidgat omfattningen av vilka transaktioner som omfattas av utdelningsbeskattningen. Detta visar sig bl a genom att om någon överlåter rätten till utdelning så beskattas han för erhållet vederlag enligt 38 § KL. Likaså beskattas den som förvärvat aktieägarens rätt för den utdelning han uppbär från företaget, jfr 38 § samt anv p 3 till densamma.⁹

Ur företagets synvinkel finns ingen generell skatterättslig reglering av vad som skall anses som utdelning.¹⁰ Om annat än kontanter överförs till aktieägarna kan dock frågan om uttagsbeskattning i bolaget aktualiseras. Härvidlag föreligger en avsevärd skillnad mellan olika typer av tillgångar. När tillgångar som vid avyttring beskattas i rörelse tas ut ur förvärvskällan skall beskattning till marknadsvärdet ske, 28 § KL. Därigenom kommer dubbelbeskattningen av bolagets vinst att upprätthållas. Vid överföring av aktier som vid avyttring realisationsvinstbeskattas anses dock inte beskattning av s k förvärt realisationsvinst kunna ske, jfr RÅ 1979 Aa 245 samt RÅ 1983 1:13.¹¹

Sammanfattningsvis kan sägas att skattelagstiftningen i huvudsak koncentrerat sig på frågan vad som är att anse som utdelning uppbyggen av aktieägaren medan tyngdpunkten i civilrätten ligger på att avgöra vad som utdelats från företaget. Trots dessa skillnader aktualiseras även skatterättsligt frågor om värdering av överförda tillgångar samt vilka transaktioner som är att anse som utdelning, även om perspektiven kan vara olika. Det kan därför vara av värde att beakta det civilrättsliga synsättet främst vid värderingen av de utbudna aktierna.

3. I vilka fall beskattas förvärv av aktier i annat bolag?

Jag skall här behandla rättsläget vid förvärv av aktier i annat bolag. Beskattningsfrågorna har aktualiserats i ett flertal rättsfall, där huvudfrågan främst har varit om förvärv av aktier i annat bolag skall utdelningsbeskattas hos aktieägaren enligt regeln i 38 § KL.

3.1 Aktieägare erhåller aktier i annat bolag utan vederlag

Om någon äger aktier i ett bolag och sedan får förvärva aktier i ett dotterbolag till detta, genom att de delas ut till honom utan vederlag, så utdelningsbeskattas delägaren för den mottagna aktiens värde.¹² Om den överlåtna aktien är börsnoterad på överlåtelседagen anses detta värde som det utdelade värdet, RÅ 1947 Fi 1585. Om inte noterade kurser finns får värdet beräknas på vanligt sätt enligt Sandström.¹³ Han utvecklar dock inte närmare vad han menar med detta. Principiellt bör ett marknadsvärde åsättas aktierna, så långt detta är möjligt. Jag skall diskutera frågan ytterligare under avsnitt 5.

3.2. Aktieägare erbjuds förvärva aktie i annat bolag mot vederlag

Om aktieägaren erbjuds att köpa aktier i ett dotterbolag konstrueras ofta erbjudandet på något av följande sätt. En inköpsrätt utfärdas till delägaren. Rätten innefattar ett erbjudande från moderbolaget till ägaren att mot visst vederlag förvärva aktier i dotterbolaget. Villkoret för förvärvet kan ex utformas så att för fem aktier i moderbolaget får en aktie förvärfas i dotterbolaget. En inköpsrätt per aktie i moderbolaget utfärdas. Aktieägaren kan utnyttja rätten, överlåta den, ge bort den eller låta den förfalla. Ett alternativ till detta är att en nyemission i dotterbolaget riktas till aktieägarna i moderbolaget som då erhåller teckningsrätter till emissionen. Aktieägarerbjudanden av dessa slag är inte några nya fenomen, utan användning av tecknings- och inköpsrätter finns redovisad i skattepraxis från 1940-talet.¹⁴

Vissa typiska drag finns för de erbjudanden som givits aktieägare under 1980-talet i samband med att dotterbolag marknadsintroducerats. Moderbolaget behåller oftast aktiemajoriteten i dotterbolaget, även om det sker en marknadsintroduktion och en försäljning till aktieägarna. Priset på aktierna som erbjuds delägarna sätts ofta under introduktionspriset på marknaden. Frånvaron av för värderingen vägledande material omöjliggör dock säkra uttalanden om förekomsten och storleken av sådana ”rabatter”.¹⁵

Vid beskattningen av förvärv mot vederlag kan först konstateras att inga skatteeffekter uppkommer om aktieägaren underlåter att utnyttja erbjudandet, jfr ex RSV Dt 1983:34. Själva erbjudandet medför inte någon utdelningsbeskattning. Detta anses följa av att någon utdelning inte blivit tillgänglig för lyftning enbart genom erbjudandet, se Sandström 1962 s 350f.¹⁶ Frågan om beskattning blir däremot aktuell när inköps- eller teckningsrätten utnyttjas eller överlåts.

3.2.1 Aktieägare utnyttjar inköps- eller teckningsrätten

Enligt skattepraxis utdelningsbeskattas aktieägaren om han utnyttjar erhållna inköps- eller teckningsrätter till att förvärva aktier i dotterbolag, se RÅ

1940 ref 7 (I), RÅ 1950 Fi 1430, RÅ 1957 Fi 932, RÅ 1957 Fi 2657, RÅ 1969 Fi 1986 och RN 1960 2:2.

Aktieägaren har beskattats för ett värde motsvarande de betalkurser som sätts på inköps- eller teckningsrätterna på marknaden. Anledningen till detta är troligen att skattedomstolarna ansett att det övervärde som tillförts aktieägaren i jämförelse med vederlaget för aktien avspeglats i tecknings- eller inköpsrättens marknadsvärde, jfr Sandström 1962 s 348. I senare anvisningar från RSV har angivits att medianvärdet på betalkurserna för inköpsrätterna under teckningsperioden skall anses utgöra utdelat värde, jfr ex PSV Dt 1982:36. Det har uttryckligen angivits att detta värde är ett schablonmässigt sätt att beräkna utdelningens storlek.

I fallet när aktieägaren ges tillfälle att delta i en nyemission i dotterbolaget säljer inte moderbolaget ut några tillgångar till aktieägaren, varför moderbolagets förmögenhetsställning i princip inte förändras genom att erbjudandet lämnas till aktieägarna. Aktieägarens förmögenhet kan dock sägas öka genom att han får möjlighet att delta i emissionen, i vart fall om han utnyttjar rätten och emissionen sker till ett pris under det som skulle kunnat erhållas på marknaden. Det kan dock ifrågasättas om detta ökade värde härrör från moderbolaget. Ett argument för att beskattning bör ske är att moderbolaget genom att avhända sig möjligheten till att delta i emissionen överfört en rättighet till aktieägaren. Om rättigheten hade utnyttjats av moderbolaget hade den medfört ett förvärv av aktierna till underpris, bestående av skillnaden mellan emissionspriset till aktieägarna och det möjliga avyttringspriset på marknaden för de nyemitterade aktierna.¹⁷ Denna rätt att få delta i nyemissionen skulle då representera utdelning från bolaget.¹⁸

Aktieägare kan även erhålla det som betecknas som optionsrätter till aktier i annat bolag. Det är svårt att finna någon klar gräns mellan dessa och inköpsrätter. Båda typerna av rättigheter ger rätt men inte skyldighet att under oftast begränsad tid få förvärva aktier i annat bolag. I de fall där optioner använts har dock utnyttjandetiden löpt under avsevärt längre tid än vid erbjudanden när inköpsrätter utfärdats. I praxis har sådana optionsrätter beskattats på samma sätt som inköpsrätter.

RSV/FB Dt 1985:11. Bolagen I och P ägde hälften var av bolaget X. Detta företag ägde i sin tur aktier i bolagen Y och Z. Ägarna till I och P erbjöds att teckna obligationer i I och P till nominellt belopp. Till teckningsrätterna för obligationerna var optioner till aktierna i Y och Z knutna. Optionerna, som varar fram till 1994, fick fränskiljas efter teckning av obligationen. Rättsnämnden fann att utdelningsbeskattning borde ske vid utnyttjande av optionen. Beskattningsvärdet sattes till marknadsvärdet på teckningsrätten vid utnyttjandepunkten. Emissionsvillkoren för obligationen ansågs medföra att marknadsvärdet på teckningsrätten helt hänförde sig till optionen. Förhandsbeskedet överklagades inte.

Då teckningsperioden för aktierna i detta fall var mycket lång kunde något medianvärde inte åsättas teckningsrätten, varför värdet på utnyttjandedagen av troligen praktiska skäl fick användas som värde.

3.2.2 Aktieägare överlåter aktie i moderbolaget tillsammans med utnyttjade inköps- eller teckningsrätter till aktie i annat bolag

Enligt 38 § 1 mom KL beskattas intäkt för överlåtelse av rätt till utdelning i förvärvskällan kapital, såvida inte aktierna som grundar utdelningsrätten överläts samtidigt. I sistnämnda fall anses vederlaget för aktierna även inkludera ersättning för utdelningsrätten. I detta fall realisationsvinstbeskattas hela vederlaget. Om utdelningen redan innan försäljningen av aktierna i moderbolaget blivit tillgänglig för lyftning så skall avyttraren inkomstbeskattas för utdelningen, medan han realisationsvinstbeskattas för vederlaget för aktierna, jfr anv p 3 st 1 till 38 § KL.

Lyftningstidpunkten får betydelse dels för frågan i vilket inkomstslag avyttrade inköps- eller teckningsrätter skall beskattas, dels för frågan om rätt beskattningsår. Jag skall närmare beröra den sistnämnda frågan i avsnitt 4.

Svårigheten att bestämma lyftningstidpunkt ökar när utdelningen såsom i detta fall inte enbart är beroende av en ensidig rättshandling från bolaget. Frågan om hur avyttrade rättigheter borde beskattas i samband med avyttring av moderaktien har prövats i RÅ 1968 ref 4:

Innehavare av aktier i ASEA ägde under tiden fr o m 26 oktober t o m den 22 december 1959 teckna aktier i vissa andra bolag. En person avyttrade den 26 oktober 200 ASEA-aktier och den 27 oktober 700 aktier i samma företag, i båda fallen med vidhängande teckningsrätter utnyttjade. KR fann att utdelningsbeskattning borde ske med följande motivering: "Värdet å de rättigheter att inköpa aktier (i vissa andra bolag- min amn), som varit förknippade med innehavet av aktierna i ASEA, måste anses utgöra avkastning å sistnämnda aktier. Den omständigheten att klgdn icke själv utnyttjat teckningsrätterna utan samma dag teckningsrätterna först kunnat utnyttjas och dagen därefter försålt sitt aktieinnehav i ASEA med tillhörande teckningsrätter kan icke föranleda till annat bedömande." RR ändrade inte KR:s dom.

Domstolarna torde främst ha stött sig på anvisningen i RN 1960 2:2, som behandlar just fallet med ASEA-aktierna. Där uttalades att om aktierna överläts innan den dag då teckningsrätterna först kunnat utnyttjas, så borde rätten anses som en del av själva aktien och därför inte föranleda någon särskild beskattningsåtgärd. Om försäljningen skedde den 26 oktober eller senare borde läget uppfattas som om aktien hade försålts med förfallen utdelningskupong.

Sandström har kritiserat uppfattningen i RN 1960 2:2 och därmed indirekt utgången i rättsfallet. Sandströms argumentation¹⁹ bygger på att även om tidpunkten hade inträtt när aktien tidigast kunde förvärfvas så var utdelningen trots detta inte tillgänglig för lyftning. Rätten att köpa aktier skiljer sig från vanliga fall av utdelning. De sistnämnda grundar sig på ensidiga handlingar från bolagets sida, nämligen beslutet om att verkställa utdelning. Vid aktieköp är det fråga om ett till aktieägaren riktat förmånligt erbjudande. Enbart genom erbjudandet kan inte aktieägaren sägas ha erhållit någon utdelning. Först när han accepterat anbudet är bolaget bundet av sitt erbjudande. Utdel-

ningen har alltså blivit tillgänglig för lyftning när dels ägaren accepterat erbjudandet, dels tidpunkten inträtt då försäljningen får genomföras. Innan inköpsanmälan kan göras är situationen likartad den, som när ett bolag beslutat verkställa utdelning utan vederlag men samtidigt beslutat att utdelningen får lyftas först vid en senare tidpunkt.²⁰

Lyftningstidpunkten borde infalla först när aktieägaren accepterat försäljningserbjudandet. Jämförelsen med förfallen utdelningskupong skulle därför vara felaktig. Genom att rätten till utdelning inte avyttrades fristående från moderbolagsaktien borde inte heller utdelningsbeskattning komma ifråga på denna grund, då lagtexten endast verkar medge att fristående avyttring av rätt till utdelning inkomstbeskattas.²¹

Sandströms kritik har visst fog för sig. Genom att skattedomstolarna och även RSV i sina anvisningar accepterar att någon utdelning inte kan beskattas om inte aktieägaren utnyttjar rätten, trots att tidpunkten då inköpsanmälan kan göras har inträtt, så borde inte heller inkomstbeskattning aktualiseras när moderaktien överläts tillsammans med outnyttjade rättigheter. Här föreligger en inkonsekvens i bestämmandet av lyftningstidpunkt. Sandström verkar dock bortse från att aktieägaren själv kan bestämma när han vill utnyttja rätten under teckningsperioden. Om moderaktierna är äldreaktier så blir ägaren lindrigare beskattad om han avyttrar aktien tillsammans med rättigheten jämfört med om han utnyttjar rätten eller avyttrar den fristående, jfr nästa avsnitt. Det är därför tveksamt om aktieägaren borde kunna disponera över skattekonsekvenserna i detta fall enbart genom att välja tidpunkt för avyttringen av rättigheten.

3.2.3 Aktieägare överläter inköps- eller teckningsrätten fristående

Om aktieägaren överläter inköps- eller teckningsrätten till någon så skall vederlaget inkomstbeskattas som utdelning, jfr RÅ 1940 ref 7 (I), RÅ 1942 Fi 972 samt RÅ 1969 Fi 1986. Denna inställning har även hävdats av RN och RSV i deras anvisningar, se ex RN 1960 2:2 och RSV Dt 1983:34. Enligt anvisningarna anses utdelningen uppgå till det belopp som erhållits vid försäljningen efter avdrag för försäljningskostnader.

Inställningen kan förklaras av att försäljningen faller under bestämmelsen i 38 § 1 mom KL om beskattning vid avyttring av rätt till utdelning, även om möjligheten att förvärva själva utdelningen (aktien i dotterbolaget) i detta fall är beroende av att vederlag erlaggs till moderbolaget.²²

Även optionsrätter till aktier i annat bolag behandlas på detta sätt vid avyttring, se RSV/FB Dt 1985:11. Här avyttrades visserligen optionerna tillsammans med teckningsrätter till obligationer i moderbolaget, men då hela marknadsvärdet på teckningsrätten ansågs hänföra sig till optionen så bör även avyttring av fristående option beskattas på likartat sätt.

3.2.4 Aktieägare utnyttjar eller överlåter inköps- eller teckningsrätt sedan aktie i moderbolaget överlåtit

Aktieägaren kan ibland vilja avyttra de aktier han äger i moderbolaget, men trots detta senare utnyttja eller sälja de inköps- eller teckningsrätter som avser aktier i annat bolag. Skattekonsekvenserna av ett sådant förfarande behandlades i RÅ 1978 1:67:

Aktieägare i bolaget A fick erbjudande om att överlåta sina aktier till bolaget B. Avtalet om överlåtelserna innebar att A:s aktieägare som vederlag för varje aktie i A erhöll en kontantsumma och ett skuldebrev från B. I avtalet ingick vidare att A:s skogsfastigheter skulle överlåtas till bolaget C. Därefter skulle A:s tidigare ägare erbjudas att förvärva aktier i C. Fastigheterna skulle överföras till bokförda värden. Dessa överläts enligt avtalsvillkoren. Därefter fick A:s tidigare ägare teckna "units" i C. Varje "unit" bestod av en aktie (nominellt 50 kr) samt en räntelös förlagsrevers. Fem aktier i A berättigade till teckning av en "unit". I rättsfallet uppstod frågan om beskattning borde ske av en person som avyttrat sina teckningsrätter.

RR kom fram till att avyttringen borde utdelningsbeskattas med följande motivering. "Genom det mellan aktieägare i (A) och (bolaget B) träffade avtalet, vilket legat till grund för (X) försäljning av hans aktier i (A), har (X) förbehållit rätt att i förhållande till sitt innehav av aktier i (A) teckna nyemitterade aktier (units) i (C). Rätten till denna aktieteckning har, enligt vad handlingarna utvisar, haft ett särskilt marknadsvärde, vilket för (X) del motsvarar det vederlag han erhållit för de försålda teckningsrätterna. Det belopp, som (X) sålunda tillgodogjort sig, får anses hänförligt till sådan utdelning å aktierna i (A), till vilken (X) förbehållit sig rätten vid aktieöverlåtelserna. Såsom (RSV) förklarat utgör beloppet för (X) skattepliktig intäkt av kapital."

Även de aktieägare som utnyttjade teckningsrätterna till att förvärva aktier i C utdelningsbeskattades med en motivering liknande den i referatmålet, se RÅ 1978 Aa 175.

RR verkar i båda målen anse att den skattskyldige förbehållit sig rätten till utdelning genom att han erhöll teckningsrätten efter avyttring av moderbolagsaktien. Säljaren av moderbolagsaktien kan då disponera över utdelningen när den förfaller till lyftning, jfr anv p 3 st 3 till 38 § KL. Sådan förbehållen utdelning kan sedan utnyttjas eller överlåtas. Utifrån lagtextens lydelse anses troligen alla fall av överlåtelse av rätt till utdelning, inklusive förbehållen rätt, falla under 38 § 1 mom KL. Säljaren kan även låta teckningsrätten förfalla, trots att han förbehållit sig rätten vid överlåtelserna av moderbolagsaktien, vilket inte borde medföra några skattekonsekvenser. Det kan noteras att RR ansåg att värdet av en "unit" helt hänförde sig till rätten att teckna aktier i C, troligen beroende på att förlagsreversen var fast knuten till aktien och dessutom löpte utan ränta.

I ett mera okomplicerat fall än det som prövades i rättsfallet kan man tänka sig att aktieägaren avyttrar moderbolagsaktierna efter det att han erhållit inköps- eller teckningsrätter till aktier i dotterbolaget. Genom avyttringen av aktierna i moderbolaget följer även dotterbolagsaktierna med, då de utgör en tillgång hos moderbolaget. Vanligen har aktieägaren valfrihet att avgöra när han vill avyttra moderbolagsaktien. Om aktieägaren i detta fall utnyttjar eller

överlåter inköps- eller teckningsrätten efter försäljning av moderbolagsaktien talar mycket för att utdelningsbeskattning bör ske, då man kan hävda att aktieägaren förbehållit sig en rätt till aktieköp vid avyttringen av moderaktierna. Därigenom uppkommer likartade skattekonsekvenser för aktieägaren oberoende av om utköpet av aktierna eller försäljningen av rätterna äger rum före eller efter försäljningen av moderbolagsaktierna, jfr avsnitt 3.2.1—3.2.3.

I rättsfallet var dock situationen mera komplicerad. Enligt avtalet med B fick inte aktieägaren X rätt att teckna aktier i C förrän aktierna i moderbolaget avyttrats. X skulle därför något paradoxalt inte få rätt till utdelning förrän de utdelningsbärande aktierna hade sålts. En skillnad föreligger här mot vanliga utdelningsfall där utdelningsrätten ligger ”latent” under hela innehavstiden av moderaktien, oberoende av aktieägarens dispositioner. RR beskattade X utifrån en fiktion om förbehållen utdelningsrätt. En rätt att teckna aktier efter överlåtelse av moderbolagets aktier behöver dock inte medföra att någon rätt till utdelning förbehållits, då ett sådant resonemang verkar förutsätta att det redan finns en rätt till aktieköp vid upprättandet av avtalet mellan X och B. Det kan därför ifrågasättas om X borde utdelningsbeskattas, då han inte erhöll rätten till aktieköpet förrän vid avyttringen av moderaktierna och följaktligen inte kunde förbehålla sig någon rätt som tillkom honom vid överlåtelser av moderaktierna.

Utförsäljningen av aktierna i C hade dock kunnat ske på ett annat sätt, vilket troligen hade medfört utdelningsbeskattning av X. I detta fall kunde bolaget A bildat ett dotterbolag och överfört fastigheterna till detta, varefter dotterbolaget sålts ut till aktieägarna i A. Först därefter hade A:s ägare sålt sina aktier i detta bolag till B. Utifrån möjligheten att lägga upp affären på detta sätt framstår utgången i rättsfallet trots allt som rimlig. X utdelningsbeskattas för förvärvet av aktier i C på samma sätt oberoende av när han överlåter aktierna i moderbolaget.

Det finns dock ytterligare en omständighet i rättsfallet som gör att utdelningsbeskattning kan ifrågasättas. Detta gäller bolaget C:s ställning. Dessa frågor skall diskuteras tillsammans med några andra fall i nästa avsnitt.

3.2.5 Aktieägare utnyttjar eller överlåter inköps- eller teckningsrätt till aktie som moderbolaget inte äger

Beskattningssituationen kompliceras ytterligare när utbudna aktier inte utgörs av aktier i dotterbolag. Skattepraxis har under senare år fått ta ställning till några mycket komplicerade transaktioner där frågan om utdelningsbeskattning aktualiserats.

En första situation som måste bedömas är när aktier i dotterdotterbolag utbjuds till aktieägarna. Frågan är här om man kan tänka sig att fingera att ut-

delning sker från moderbolaget och att utdelning slussats från dotterbolaget till modern. Sandström hänvisar till att beskattning skett i äldre praxis rörande familjeföretag vid utköp av tillgångar till underpris från dotterbolag, se Sandström 1962 s 503ff samt RÅ 1943 Fi 3 och RÅ 1961 Fi 377.²³ Fallen behandlade inte utköp av aktier, men mycket talar för att likartade beskattningskonsekvenser bör uppkomma även om moderbolaget inte är ett fåmansföretag. Detta bekräftas också av utgången i RSV/FB Dt 1985:11, där aktieägarna beskattades när ett dotterdotterbolags aktier utbjöds till försäljning, se avsnitt 3.2.1. Samma beskattningseffekter uppstår därigenom oberoende av vilket bolag i koncernen som äger aktierna.

Situationen blir mera svårbedömd om situationen liknar den i RÅ 1978 1:67, se förra avsnittet. Omständigheterna i målet är dessutom inte helt klara. Såvitt kan bedömas överlät X aktierna i A till B. Därefter överfördes skogsfastigheterna från A till C. Slutligen fick X erbjudande om att förvärva aktierna i C. Det framgår dock inte om det var A eller B som anskaffade bolaget C. Om A anskaffade C så blev detta bolag ett dotterbolag till A, i samband med att A omstrukturerade bolaget och överlät fastigheterna. Om B anskaffade C så blev sistnämnda bolag ett dotterbolag till B.

I sistnämnda fall skulle RR i så fall ha utdelningsbeskattat ett förvärv av aktier i ett bolag som inte ägdes av A, men som innehöll tillgångar som tidigare ägts av A. RR har inte i domskälen berört ägarkonstruktionen. Mycket talar därför för att RR inte ansett att denna omständighet varit av betydelse för utgången. RR har troligen gjort en helhetsbedömning av hela förfarandet och funnit att effekten av konstruktionen borde medföra utdelningsbeskattning. En omstrukturering med efterföljande utförsäljning till aktieägarna via ett subjekt som ägs av någon annan än A kan likställas med utdelning (indirekt förmögenhetsminskning hos A samt indirekt förmögenhetsökning hos X).

Om denna tolkning av fallet är korrekt medför detta att RR är benägen att bortse från formella synpunkter på överföringar från moderbolag och istället ser till transaktionens ekonomiska resultat, oberoende av hur överföringen till aktieägarna sker. Konsekvensen av detta blir dock att man tvingas till långtgående fiktioner vid bedömningen av komplicerande transaktioner.²⁴

RR:s antydan till en helhetssyn förstärks av utgången i RÅ 1985 Aa 192. Omständigheterna var följande:

Ö AB sålde 75 % av aktierna i sitt helägda dotterbolag Fastighets AB till H AB för 7,5 Mkr. H AB beslutade sedan om nyemission, varav den övervägande delen riktades till Ö:s aktieägare. Aktierna emitterades till en kurs av 125 %. Rättsnämnden ansåg att utdelningsbeskattning borde ske om teckningsrätterna utnyttjades eller avyttrades, då det fick antas att det var Ö AB som utverkat företrädesrätten för aktieägarna samt att detta bolag medverkat till att skapa det värde som teckningsrätterna representerade. Beskattningsvärdet vid utnyttjande sattes till marknadsvärdet vid teckningstidpunkten och vid avyttring till erhållet vederlag. RR ändrade inte förhandsbeskedet.

Det framgår inte vem som ägde aktierna i H AB före nyemissionen. I målet angavs dock att ägarna fanns inom Ö AB:s ägarkrets. Vissa omständigheter tyder på att aktierna överläts till H för ett värde som understeg marknadsvärdet på fastigheterna i bolaget. Bl a var bokförda värdet på fastigheterna cirka 90 Mkr och det beräknade övervärdet 20 till 30 Mkr. Detta tyder i sin tur på att huvudsyftet med transaktionen var att överföra övervärdet på aktierna i Fastighets AB till Ö:s ägare. Utgången framstår som ett bekräftande av slutsatserna i 1978 års fall.

Detta synsätt verkar även ha accepterats av skattemyndigheterna, se RSV Dt 1983:41. I detta fall överlät bolagen A-C sina aktier i bolaget E till bolaget D:s aktieägare. RSV ansåg att inköpsrätterna borde beskattas vid utnyttjande eller avyttring. Utifrån de angivna omständigheterna kan starkt ifrågasättas om utdelningsbeskattning borde ske, då inga uttryckliga samband förelåg mellan bolagen A-C och E:s aktieägare. Det är dock möjligt att det förelåg omständigheter som liknar dem som angivits i rättsfallen och att erbjudandet var en del av en utförsäljning från D:s sida av aktierna i E.

3.2.6 Aktieägaren överlåter rätten utan vederlag

Aktieägare kan förutom att utnyttja eller överlåta rätten även ge bort den. Beskattningskonsekvenserna i detta fall berörs av Rättsnämnden i RSV/FB Dt 1985:11 (se avsnitt 3.2.1.). Där anförs att om teckningsrätten inklusive optionen till aktien överläts benefikt så bör marknadsvärdet vid tidpunkten för överlåtelsen beskattas som utdelning. Det är svårt att finna något lagstöd för Rättsnämndens uppfattning. Detta synsätt verkar dessutom strida mot tidigare praxis som pekar på att inkomstbeskattning inte sker av någon som skänker bort rätten till aktieutdelning, se RÅ 1955 Fi 380, 382—384 samt GRS Skattehandbok 1986 s 38:23.²⁵ Möjligen skulle uttagsbeskattning i förvärvskällan kapital kunna aktualiseras vid bortgivande av rätten, då avyttring av rätten beskattas i förvärvskällan, jfr 38 § 1 mom KL. Denna inställning överensstämmer dessutom med beskattningseffekterna om utdelningen vid avyttring beskattas i rörelse. En sådan ståndpunkt får dock svårlösta konsekvenser vid beskattningen av förvärvaren, se avsnitt 3.3. och 3.4. 1985 års fall kom aldrig under RR:s prövning, då det inte överklagades, varför det är oklart om bedömningen skulle stå sig.

3.3 Den som förvärvat inköps- eller teckningsrätten från aktieägaren utnyttjar den

38 § 1 mom KL anger att den som förvärvat rätt till utdelning genom köp, byte eller likartat fång skall intäktsredovisa det belopp varmed utdelningen överstiger vederlaget. Detta innebär att om någon förvärvar ex inköpsrätter

och sedan utnyttjar dessa föreligger skatteplikt för nettot av inköpsrättens värde minskat med vederlaget. Vanligen medför detta att inga skattekonsekvenser uppkommer för förvärvaren, då värdet på rätten och vederlaget alltid beräknas till lika stora belopp.

Om däremot förvärvet sker genom arv, gåva eller likartat fång skall utdelningen i sin helhet tas till beskattning, jfr anv p 3 st 4 till 38 § KL. Frågan om regelns tolkning har inte prövats av skattedomstolarna vad gäller förvärv av aktier i annat bolag. Utifrån lagtexten borde dock detta medföra att förvärvaren beskattas för rättens marknadsvärde om han utnyttjar den. Låter han rätten förfalla borde inga konsekvenser uppkomma, då utdelningen inte varit tillgänglig för lyftning. Om Rättsnämndens inställning i RSV/FB Dt 1985:11 står sig uppkommer vissa konsekvenser för mottagaren. Givaren beskattas för marknadsvärdet på rätten. Mottagaren borde dock enligt lagtexten inte få använda detta värde som ingångsvärde, då han förvärvat rätten benefikt, utan även han borde beskattas för rättens marknadsvärde. Här visar sig en skillnad jämfört med om gåva av enstaka tillgång skett ur förvärvskällan rörelse. Om uttagsbeskattning sker övertar mottagaren uttagsvärdet som ingångsvärde på tillgången. Situationerna är inte likartade, varför Rättsnämndens ståndpunkt framstår som mindre lyckad.²⁶

3.4 Den som förvärvat rätten från aktieägaren överlåter den vidare

Om förvärvaren av en rättighet, som förvärvats genom köp eller liknande fång, sedermera avyttrar rätten så skall han beskattas för skillnaden mellan vederlaget och erlagt pris, se 38 § KL. Detta bör även gälla vid förvärv och avyttring av inköps- eller teckningsrätt.²⁷ Frågan har dock inte prövats i skattepraxis. Mot denna uppfattning har därför anförts att avyttring skulle falla under realisationsvinstreglerna, och inte omfattas av utdelningsreglerna. Motiveringen är att när inköps- eller teckningsrätten lämnat aktieägarens hand så är rätten inte längre knuten till någon aktie.²⁸ Det kan dock ifrågasättas varför byte av inkomstslag skulle ske i detta fall, särskilt som andra fall av avyttring av förvärvad utdelning, utan samband med moderaktien, inkomstbeskattas. Om byte av inkomstslag fick ske skulle, om rätten har lång utnyttjandetid, detta kunna medföra lindrigare beskattning enligt reglerna om äldreaktier. Av systematiska skäl bör därför även vidareavyttringen utdelningsbeskattas.

Den som förvärvat rätten genom benefikt fång borde beskattas för hela vederlaget vid avyttring. Även här kan tolkningen av RSV/FB Dt 1985:11 medföra att både givare och mottagare beskattas för rättens marknadsvärde. Rättsläget är idag oklart.

4. Rätt beskattningsår för uppbyggnad utdelning

Frågan om rätt beskattningsår för uppbyggnad utdelning får lösas på olika sätt beroende på vilken inkomstberäkningsmetod den skattskyldige tillämpar.

Om den skattskyldige beskattas i förvärvskällan kapital skall enligt kontantmetoden skattskyldighet inträda när intäkten blivit tillgänglig för lyftning, anv p 4 till 41 § KL. Detta medför att utdelningens tillgänglighet avgör tidpunkten för beskattning, vilket bestäms av när denna kan lyftas, jfr anv p 3 till 38 § KL.

När rätten utnyttjas borde tidpunkten då teckningsperioden inträtt samt inköpsanmälan gjorts styra lyftningstidpunkt, se avsnitt 3.2.1. Större svårigheter att bestämma beskattningstidpunkt kan uppkomma när den outnyttjade rätten avyttras tillsammans med moderaktien, jfr RÅ 1968 ref 4. Genom att utdelningen ansågs förfallen till lyftning vid avyttring efter teckningsperiodens inträde så bör dock rättens värde beskattas under avyttringsåret. Vid fristående avyttring av rättigheter infaller beskattningstidpunkten när vederlaget blir tillgängligt lyftning.²⁹ Om teckningsperioden sträcker sig över ett årsskifte är det därför möjligt att skjuta upp beskattningen av vederlaget för avyttrade rättigheter genom att sälja dem fristående efter årsskiftet istället för att avyttra dem tillsammans med moderaktierna.

Om utdelningsmottagarens inkomst beräknas enligt bokföringsmässiga grunder skall intäkten periodiseras enligt god redovisningssed, anv p 1 st 4 till 41 § KL.³⁰

5. Värderingsfrågor

En av de viktigaste frågorna vid förvärv av aktier i annat bolag är hur värderingen av tillgångar som överförs från bolaget till aktieägaren skall ske. Jag skall diskutera problemet främst utifrån den kritik som riktats mot värderingen vid begagnande av inköpsrätter.

Vid transaktioner mellan aktiebolag och aktieägare som består i att aktieägaren får förvärva tillgångar av företaget mot vederlag realiserar en intäkt i bolaget, om överföring sker av andra tillgångar än kontanter. Om tillgången vid avyttring rörelsebeskattas sker uttagsbeskattning i förvärvskällan för mellanskillnaden mellan vederlag och marknadsvärde. För att förhindra att dubbelbeskattning kringgås sker sådan uttagsbeskattning även vid utdelning av tillgångar utan att vederlag erläggs.

Vid avyttring av tillgångar som realisationsvinstbeskattas sker dock inte beskattning för det tänkta marknadsvärdet, utan avyttringspriset läggs till grund för beskattningen. Detta gäller främst aktier och fastigheter som utgör anläggningstillgångar. Frågan har därför varit av mindre intresse ur företagets synvinkel, då priset oftast satts så att ingen beskattningsbar vinst uppkommit.

Hos aktieägaren skall förvärvade tillgångar värderas till marknadsvärdet, jfr 42 § KL. Den skatterättsliga värderingen kan därför sägas utgå från att överförda tillgångar skall värderas från en tänkt vederlagssida, både ur företagets, med ovan angivna undantag, och aktieägarens synvinkel.

Torngren har kritiserat värderingen av inköpsrätter utifrån följande resonemang.³¹ Medianvärdet kan inte vara detsamma som skattepliktig utdelning, i vart fall om dotterbolagets aktier, när aktieägaren får erbjudandet, inte är börsnoterade. Utdelning kan endast föreligga om tillskjutet värde understiger utdelat värde. Med utdelat värde menas då i första hand värdet för moderbolaget av de utdelade tillgångarna. Att nyemitterade aktier omsätts på börsen kan inte medföra att värdet av erhållen utdelning ökar. Därmed skulle värdet inte vara direkt bundet till åsatta betalkurser. Det teoretiskt riktiga resonemanget skulle istället vara att avkastningsvärde eller substansvärde på aktien är detsamma som utdelat värde. Kritiken verkar främst ta sikte på värderingen vid utnyttjande av rättigheterna.

Enligt min mening är värderingsfrågor mera komplicerade än vad som framgår av Torngrens kritik. I princip kan man ställas inför minst fem olika värderingsfall vid förvärv av aktier i annat bolag. Jag skall diskutera dessa utifrån domstolarnas och skattemyndigheternas uppfattning.

Skattepraxis har i de fall aktier delats ut utan att något vederlag erlagts beskattat aktieägarna för börsvärdet, jfr RÅ 1947 Fi 1585. Om inget noterat värde funnits har RR sökt vägledning i andra omständigheter för att kunna fastställa ett marknadsvärde. I RÅ 1939 Fi 790 och 791 utdelade SKF 1/5 aktie i Volvo per aktie i SKF till sina ägare. Samtidigt meddelades att ett konsortium var villigt att inlösa aktierna för 35 kr per hel aktie. Aktieägarna beskattades utifrån erbjudandet för sju kr per 1/5 aktie.³²

I nästa fall får förvärv ske mot vederlag genom begagnande av inköps- eller teckningsrätter. Antag att rätterna omsätts, men att någon handel med aktierna inte förekommer, i vart fall inte förrän efter teckningsperiodens slut. Även om i ett sådant fall ex avkastningsvärdet bör ligga till grund för ett tänkt marknadsvärde menar jag att ett marknadsvärde kommer att sättas under påverkan av andra utomstående faktorer, ex köparens beskattningssituation och alternativa placeringsmöjligheter. Om rättigheten i detta läge kan omsättas kan detta uppfattas som ett uttryck för att utbudspriset på aktien till ägarerna satts under det som marknaden värderar aktien till. Om utbudspriset korrekt satts till marknadsvärdet borde rätten inte kunna omsättas, då någon efterfrågan på aktien till det utbudna priset inte uppstår. Sådana fall har också förekommit, jfr RSV Dt 1986:3. Värdet på rättigheten är därför ett godtagbart, om än något grovt och schablonartat, hjälpvärde för att bestämma aktiens marknadsvärde. Aktien får anses ha detta värde redan när aktieägaren tidigast får förvärva den, även om medianvärdet under teckningsperioden av praktiska skäl används. Jag menar därför att det inte är ett efterföljande börsvärde på aktien som föranleder värderingen, utan samma sätt att värdera bör vara tillämpligt om aktierna erbjuds ägarna utan att en efterföljande marknadsintroduktion av dotterbolaget sker. Situationen är jämförbar med fall när aktieägarna först erhållit högre kontantutdelning och sedan fått köpa akti-

erna på marknaden eller om bolaget först sålt ut aktierna till marknadspris och sedan delat ut vinsten kontant.³³ Detta synsätt bör även gälla i det första fallet, vid utdelning utan vederlag. På dessa grunder kan man därför säga att rättens värde representerar ett från bolaget utdelat värde.

Ett tredje fall aktualiseras när både rättigheter och aktier omsätts under teckningsperioden. RSV har i detta fall gått på rättigheternas marknadsvärde för att fastställa beskattningsvärdet, jfr RSV Dt 1985:25. Det kan dock principiellt ifrågasättas varför inte värderingen sker direkt mot aktiens marknadsvärde under teckningsperioden, då det ju är aktiens värde som skall jämföras med det erlagda vederlaget.

För det fjärde kan man tänka sig situationer när någon handel med rättigheterna inte sker men marknadsnoteringar finns för aktien under eller efter teckningsperioden. I det första fallet har RSV tillämpat aktiens värde under utnyttjandetiden, jfr RSV Dt 1985:23, vilket framstår som korrekt. Detta fall liknar i hög grad situationen när aktier delas ut utan att vederlag erläggs. Om aktien noteras efter teckningsperiodens slut framstår en sådan värdering som mera tveksam, då tidsaspekten i detta fall bör tillmätas viss betydelse. Läget är här oklart. Det är dock inte uteslutet att ex ett medianvärde av de noterade kurserna på aktien under beskattningsåret kan användas för att fastställa värdet.

Slutligen kan man tänka sig fall där vare sig aktier eller rättigheter marknadsnoteras. I denna situation är man troligen tvungen att falla tillbaka på ex substansvärde på aktierna, såvida inte andra omständigheter finns som talar för ett annat värde.³⁴ En sådan omständighet skulle kunna vara att ägaren säljer aktierna vidare till högre pris.

Sammanfattningsvis menar jag att den skatterättsliga värderingen i möjligaste mån bör ske utifrån ett beräknat marknadsvärde, oberoende av vilken typ av tillgång som överläts till aktieägarna. Man borde därför inte i en faktisk överlåtelsesituation i första hand falla tillbaka på en värdering av aktierna i bolagets hand.³⁵

Ur aktiebolagsrättslig synvinkel aktualiseras även frågan hur de utbudna aktierna skall värderas, för att en bedömning skall kunna ske om transaktionen skett till underpris. Om så är fallet måste sedan en prövning ske om transaktionen ligger inom ramen för tillåten vinstutdelning. Den sistnämnda frågan skall inte behandlas vidare, då den är mindre intressant ur skattesynpunkt.³⁶ Jag övergår istället till värderingsfrågan.

Aktiebolagsrättsligt saknas uttryckliga regler för hur aktier skall värderas. Frågan aktualiseras bl a vid överföring till underpris till aktieägare och vid tvångsinlösen enligt 14:9 ABL. Någon vägledning kan inte heller erhållas i motiven till ABL. Enligt uttalanden i litteraturen bör frågan om överföring sker till underpris, vid avyttring till aktieägare, mätas utifrån tillgångens

marknadsvärde.³⁷ Det anges dock inte hur detta skall bestämmas i ett konkret värderingsfall.

Då svårigheterna är stora att värdera tillgångar som inte regelbundet omsätts har åsikten framförts att värderingen av aktier i dotterbolag bör ta sikte på att fastställa ett marknadsvärde på aktien, som tar hänsyn till aktiernas verkliga värde. Detta verkliga värde bör då kunna användas i alla situationer av aktievärdering enligt ABL. Bäärnhielm har gjort en omfattande undersökning av företagsvärdering vid utförsäljning av dotterbolag. Efter att ha undersökt avkastningsvärde, substansvärde, likvidationsvärde och börsvärde menar han att det förstnämnda värdet ger den mest rättvisande bilden av en akties värde, sett som en del i ett företagsvärde.³⁸ Börsvärdet avvisas som värderingsgrund pga att alltför många utomstående faktorer påverkar detta värde. Värderingen av aktier skulle då främst ske ur företagets perspektiv och grunda sig på antagandet att avkastningsvärdet är den grund på vilken pris-sättningen av aktien borde ske.

Denna ståndpunkt medför att man vid utdelningssituationer inom aktiebolagsrätten endast i vissa fall skulle fastställa en tillgångs marknadsvärde utan hänsyn till värdet på tillgången på "anskaffningssidan", ex lager. Vid andra typer av tillgångar, såsom aktier, skulle däremot tillgångens typ motivera att värderingen främst sker utifrån objektets beräknade avkastning eller nettovärde. Mot detta värde skulle vederlaget jämföras. Det är oklart om man i dag inom aktiebolagsrätten accepterar denna lösning.

Skillnaden i värdering skulle kunna sägas vara att den aktiebolagsrättsliga värderingen tar sikte på att beräkna ett verkligt värde på aktien, sedd som en del i ett företags hela värde, medan den skatterättsliga värderingen inriktar sig på att värdera aktien som ett värdepapper, vars marknadsvärde inte i första hand behöver knytas till ett beräknat företagsvärde. Skillnaden kan bli förklarad av att skatterätten har en uttrycklig värderingsregel samt att perspektiven är olika i värderingssituationen.

Torngrens ståndpunkt, att avkastningsvärde eller substansvärde bör användas vid beskattningen, väcker frågan om en anpassning bör ske mellan rättsområdena eller om ev. skillnader i synsätt medför att nuvarande ordning bör upprätthållas. Värderingsproblemen kommer fortfarande att vara stora om sådana värden på aktier skall läggas till grund för beskattning, bli beroende på osäkerheten i mätmetoderna och även bristande enighet om hur denna värdering skall ske. Från skattesynpunkt bör därför en anpassning inte ske till detta synsätt, främst utifrån regeln om värdering av uppbyggnad utdelning till marknadsvärde samt principen om uttagsbeskattning till marknadsvärdet.

6. Slutsatser

Beskattningen av aktieägare vid förvärv av aktier i annat bolag är tekniskt

komplikerad. Den har sin grund i praxis, som fört in dessa fall under reglerna om beskattning av utdelning. Genomgången av området visar att skattedomstolarna är benägna att tillämpa ett realistiskt synsätt, även vid komplicerade transaktioner, vid överföring av tillgångar till aktieägare. Bedömningen måste dock ske utifrån fiktioner, som gör att utdelningsbegreppen inom skatterätten och civilrätten alltmer skiljer sig åt. En av huvudförklaringarna till detta är de olika synsätt som kan anläggas vid bestämmandet av vad som är att anse som utdelning, liksom vid värderingen av överförda tillgångar.

Noter

¹ Artikeln är en bearbetning av en del av min examensuppsats Skattefrågor vid delning av företag (fission). Skriftligt arbete i skatterätt. Jur inst vid Uppsala universitet HT 1985 (stencil). Jag vill tacka docenterna Sture Bergström och Per Thorell för värdefulla synpunkter på framställningen.

² I syfte att avhjälpa detta har Studieförbundet Näringsliv och Samhälle (SNS) initierat ett forskningsprojekt kring delningar av företag. Min uppsats har ingått som en del av den skatterättsliga sidan av projektet.

³ Se bl a Torngrens inlägg rörande bestämmandet av utdelat belopp vid beskattning av inköpsrätter i SN 1982 s 320ff.

⁴ Jag bortser från de särskilda frågor som kan uppkomma vid överföringar av aktier från fåmansföretag. Likaså bortser jag från de skatterättsliga frågor som aktualiseras när anställda samt innehavare av ex konvertibla skuldebrev och optionsbevis i moderbolaget erbjuds att förvärva aktier i dotterbolag. Jag behandlar inte heller fall när aktieägaren byter bort sina aktier mot aktier i ett annat bolag.

⁵ Rodhe, Aktiebolagsrätt 1985 12 uppl s 76.

⁶ A.a. s 102

⁷ A.st. Olovlig vinstutdelning skall återbäras till bolaget, 12:5 1 st ABL. Detta blir i praktiken oftast aktuellt om bolaget går i konkurs, a.a. s 105.

⁸ Enligt 38 § 1 mom KL kan utdelningen beskattas i inkomstlagen jordbruksfastighet, rörelse eller fastighet som beskattas enligt 24 § 1 mom KL, om inkomsten kan hänföras till dessa förvärvskällor, jfr anv p 9 till 21 § KL, anv p 2a till 24 § KL samt anv p 2 till 28 § KL. Den största skillnaden mellan beskattning i kapital och andra förvärvskällor visar sig vid bestämmandet av rätt beskattningsår för uppbyten utdelning.

⁹ Även överlåtelse av rätt till utdelning kan beskattas i andra förvärvskällor än kapital, jfr 38 § 1 mom KL.

¹⁰ Däremot finns särskilda regler för ex vinstandelslån från bolag, 2 § 9 mom SI.

¹¹ En annan fråga är i vad mån realisationsförluster vid avyttring till aktieägare kan godtas.

¹² Sandström 1962 s 344. Om ett bolag skattefritt kan motta utdelning enligt reglerna i 7 § 8 mom SI torde dock även förvärv av aktier från dotterbolag vara skattefria.

¹³ A.st.

¹⁴ RÅ 1940 ref 7 (I)

¹⁵ Bäärnhjelm, Avknoppning i aktiebolagsrättslig belysning. Skriftligt arbete i civilrätt. Jur inst vid Uppsala universitet VT 1985 (stencil) s 9ff.

¹⁶ Detta är dock inte en självklar inställning. Ex anses lön kunna beskattas hos arbetstagare, trots att han faktiskt inte förfogat över den, såvitt han kunnat lyfta lönen från arbetsgivaren.

¹⁷ Rätten för moderbolaget att teckna aktier i dotterbolagets nyemission anses dock inte medföra några beskattningskonsekvenser för moderbolaget, oberoende av till vilket pris emissionen sker. Däremot skulle dock moderbolagets aktieägare beskattas för rätten, om den överförs till dessa.

¹⁸ Det kan ifrågasättas om inte skattekonsekvenser borde uppkomma för moderbolaget när detta överför rätten att delta i en nyemission, om de nyemitterade aktierna hade varit att anse som omsättningsaktier i moderbolagets hand. Uttagsbeskattning borde inte vara utesluten i detta fall.

¹⁹ Se för det följande Sandström 1962 s 345f samt s 432ff.

²⁰ Motsatt uppfattning framförs av Stange i SN 1959 s 337f. Han menar att utdelningen är tillgänglig för lyftning redan genom att teckningsperioden inträder. Även Englund har denna uppfattning, se Rätt Beskattningsår vid kontantmässig inkomstberäkning, 1962 s 140 not 60.

²¹ Sandström 1962, särskilt not 6a på s 432.

²² A.a s 429f.

²³ Sandström pekar även på en intressant följd av denna praxis. Om moderbolaget är skattskyldigt för utdelning så borde beskattning både hos aktieägaren och moderbolaget ske, för att inte dubbel- resp. kedjebeskattnings skall kringgås.

²⁴ Aktiebolagsrättsligt borde även frågan aktualiseras om indirekta transaktioner med aktieägarna till underpris, via utomstående subjekt, faller under reglerna om utdelningsbar vinst i 12 kap ABL, jfr Rodhe 1985 s 117f.

²⁵ Se även Englund, Om inkomstskattefaktorn vid beskattning av benefika förvärv, 1960 s 177 och 234ff.

²⁶ Det kan diskuteras hur beskattning bör ske om någon överlåter en inköpsrätt under marknadsvärdet på överlåtelsedagen. Föreligger en delvis benefik överlåtelse? Skall säljaren beskattas för marknadsvärdet även om avyttring sker under detta värde? Vilket anskaffningsvärde får mottagaren i så fall?

²⁷ Jfr Sandström 1962 s 432.

²⁸ GRS Skattehandbok 1986 s 38:22f.

²⁹ Jfr a.a. s 38:20f.

³⁰ Redovisningsmässigt bör värdet av utnyttjade eller sålda rättigheter redovisas som utdelningsintäkt i mottagande företag, på samma sätt som vanlig kontantutdelning, se FAR Samlingsvolym 1986 s 380 Uttalanden i redovisningsfrågor från Redovisningskommittén.

³¹ Torngren SN 1982 s 322ff.

³² Jfr Sandström 1962 s 344f.

³³ Jfr Lodin m fl, Beskattning av inkomst och förmögenhet 3 uppl 1987 s 262.

³⁴ Det kan diskuteras om detta fall kan aktualiseras annat än vid utköp från fåmansföretag. Se Sandström 1962 s 474f angående praxis vid utköp av aktier från familjeföretag. Domstolarna har här i vissa fall inte känt sig bundna av aktievärderingslistans värden, jfr RÅ 1950 Fi 1335, RÅ 1952 Fi 1478 samt RÅ 1960 Fi 1983—1985.

³⁵ En konsekvens av min ståndpunkt är att om moderbolaget överlåter omsättningsaktier till ägarerna så bör inköps- eller teckningsrätternas värde i vissa fall även kunna läggas till grund för beräkningen av det värde som skall uttagsbeskattas hos bolaget.

³⁶ En livlig diskussion har förts i denna fråga vid utdelning av tillgångar med obeskattade reserver, se Margulies och Roos Balans 1981:8 s 26—33, Sandström Balans 1982:2 s 25—27, Kedner Balans 1983:9 s 14—19 samt Rodhe 1985 s 102ff. Debatten har främst handlat om vilket belopp som skall rymas inom utdelningsbar vinst, när tillgångar delas ut utan att vederlag erlaggs. Debatten har därmed tangerat värderingsfrågan, men man har inte diskuterat fall vid utförsäljning till underpris. I en situation när tillgångar överläts mot vederlag realiserar en intäkt i bolaget till skillnad från fallet när tillgångar delas ut utan vederlag. I sistnämnda fall sker endast en realiserad förmögenhetsminskning.

³⁷ Se Kedner & Roos, Aktiebolagslagen del II 2 uppl 1982 s 198 samt Rodhe 1985 s 102.

³⁸ Bäärnhielm 1985 s 32ff. Visst stöd finns för att detta värde används vid värdering vid tvångsinlösen, jfr Flodhammar, Företagsvärdering vid tvångsinlösen 1980.

Sparev

AUKTORISERAT REVISIONSBOLAG

Sparev är en av landets största revisionsbyråer med c:a 1000 anställda organiserade i 10 självständiga regionbolag med totalt 85 lokalkontor över hela landet. Till gruppen hör också några företag med specialkompetens, SparevKonsulter och SparevEkonomi-service.

REVISORER TILL FALUN, RÄTTVIK OCH GÄVLE

Vi söker revisorer som självständigt kan och vill arbeta med revision, redovisning och konsultationer i mindre och medelstora företag.

Arbetet ger stora möjligheter till personlig utveckling för en marknadsinriktad revisor.

Har Du intresse av att arbeta i en kreativ och serviceinriktad miljö, ring i så fall gärna vår VD, Guidon Berggren, tfn 026/12 99 00, eller sänd in din ansökan senast 1987-06-05 till

SPAREV GÄVLE-DALA AB
Box 1424
801 38 GÄVLE

Sparev Gävle-Dala AB

FALUN *områdeschef*

För området Södra Dalarna söker vi en auktoriserad eller godkänd revisor som kan förstärka och utveckla verksamhetsområdet.

RÄTTVIK *Kontorschef*

Vi söker en auktoriserad eller godkänd revisor som kan leda våra 5 medarbetare på Rättvikskontoret.

GÄVLE *Gruppchef*

På grund av vår stora expansion söker vi nu auktoriserad eller godkänd revisor som kan leda en av våra revisionsgrupper som består av 4 personer.